

**PROTOCOLO DE ACTUACIÓN PARA AS ESCOLAS INFANTÍS 0-3 FRENTE AO
CORONAVIRUS APLICABLE A E, CASAS NIÑO, PUNTOS DE ATENCIÓN Á
INFANCIA, ESPAZOS INFANTÍS E LUDOTECAS.**

CONSELLERÍA DE POLÍTICA SOCIAL.

DIRECCIÓN XERAL DE FAMILIA, INFANCIA E DINAMIZACIÓN DEMOGRÁFICA.

ÍNDICE

1. Introducción.
O que coñecemos da transmisión do virus na poboación infantil
2. Obxectivos.
3. Marco teórico
4. Marco de actuación
5. Actuación en caso de detección dun caso de Coronavirus SARS-COV 2 nun Centro.
6. Liñas de actuación no ámbito de escolas infantís.
 - 6.1. Cuestións sobre as medidas previas ao comezo da actividade.
 - 6.2. Cuestións relativas ao mantemento da distancia de seguridade.
 - 6.3. Cuestións organizativas.
 - 6.4. Cuestións referidas á hixiene e á limpeza.
 - 6.5. Medidas relativas ás nenas e nenos.
 - 6.5.1. Momentos de chegada e acceso aos Centros.
 - 6.5.2. Actividade nas aulas e medidas de hixiene.
 - 6.5.3. Momentos de xantar.
 - 6.5.4. Momentos de descanso e sono.
 - 6.5.5. Outras recomendacións.
 - 6.6. Medidas relativas ás familias.
 - 6.7. Medidas relativas a empresas externas e terceiros alleos aos centros.
7. Espazos infantís e ludotecas.
8. Enquisa de autoavaliación clínica da Covid-19.

1. INTRODUCCIÓN

A COVID-19 é unha infección respiratoria emerxente causada polo SARS-CoV-2 (*severe acute respiratory syndrome coronavirus 2*), un coronavirus que se detectou por primeira vez en decembro de 2019 na cidade de Wuhan, China. Este abrocho inicial en Wuhan propagouse rapidamente, afectando a outras áreas de China e posteriormente a outros países, o que levou á Organización Mundial da Saúde (OMS) a declarar a pandemia mundial o día 11 de marzo.

En España, o primeiro caso de COVID-19 foi detectado a finais do mes de xaneiro e dende entón, o número de contaxios aumentou de maneira progresiva e a gran velocidade o que deu orixe a unha crise sanitaria sen precedentes que requiriu a adopción de medidas excepcionais co obxectivo de protexer a saúde e a seguridade da cidadanía, conter o progreso da enfermidade e mitigar o impacto sanitario. Con esta finalidade, o pasado 14 de marzo procedeuse á declaración do Estado de Alarma en España que posteriormente, prorrogouse en cinco ocasións (na actualidade está oficialmente prorrogado ata o 21 de xuño).

Un día antes da declaración do Estado de Alarma, o Acordo do Consello da Xunta de Galicia do 13 de marzo de 2020, declarou a situación de emerxencia sanitaria no territorio da Comunidade Autónoma de Galicia o que obrigou a adoptar unha serie de medidas transitorias dirixidas a garantir ao mesmo tempo, a seguridade dos profesionais sanitarios e dos pacientes mantendo en todo momento, o correcto equilibrio no exercicio de dereitos e obrigas da cidadanía galega.

Entre elas, para os centros educativos, o 12 de marzo *estableceuse a suspensión da actividade en todos os niveis educativos, os centros de día de menores, os puntos de atención á infancia, ludotecas e espazos infantís.*

Unha vez pasada a primeira onda epidémica é necesario recuperar a normalidade na actividade no ámbito infanto-xuvenil coas necesarias precaucións de utilización de equipos de protección e distanciamento físico.

Por iso, durante esta etapa é necesario planificar o necesario axuste das medidas establecidas nas fases de contención.

Dende a instauración do Estado de Alarma decretado polo Goberno central o pasado 14 de marzo, o sistema sanitario público galego por medio da Consellería de Sanidade desenvolveu as medidas necesarias para dar a suficiente seguridade á cidadanía de vixilancia epidemiolóxica, prevención, detección e control de todos os procesos relacionados coa Covid19. Desta forma, a creación dos equipos Covid-19 nos hospitais, o establecemento dun circuíto en que calquera persoa de Galicia con síntomas de sospeita de Covid19 poderá realizar en menos de 24 horas un test diagnóstico solicitado polo seu centro de atención primaria ou a creación do Centro de Seguimento de Contactos que se encargará da identificación dos contactos próximos e realizará o seu seguimento, dan á poboación galega unha rede sanitaria sólida que permite cumprir coas garantías necesarias para o inicio das actividades cotiás, como neste caso é o ámbito infantoxuvenil.

O contexto epidemiolóxico, sanitario e de saúde pública actual permite o inicio deste proceso de normalización progresiva da actividade, denominado reactivación, que está sendo avaliado de maneira continua polo sistema sanitario de saúde pública para comprobar a súa efectividade e acompañarse da introdución doutras medidas específicas que se deberán manter máis alá da fase pandémica.

Esta adaptación á nova realidade supón a asunción de que non existe unha garantía de cero contaxios, unha vez que continúa unha importante circulación do virus no mundo. Ante este escenario, faise necesario a reactivación das actividades cotiás da sociedade galega, e unha das fundamentais é a educativa. O obxectivo destes próximos meses é o de aprender e interiorizar as actuacións hixiénicas de distanciamento físico a que nos vai a obrigar a convivencia con esta situación de pandemia.

O confinamento e o illamento social son medidas extremas que deben ser utilizadas durante un tempo determinado. Estas medidas, implantadas durante o primeiro brote da pandemia, serán substituídas por medidas de prevención da transmisión do virus, como a hixiene das mans, o distanciamento físico e a utilización de máscaras en todas as actividades cotiás.

Unha vez que estas medidas sexan parte da nosa nova realidade durante os próximos anos e aprendidas polo conxunto da sociedade, non existe ningunha xustificación dende o punto de vista sanitario que impida o inicio tanto da actividade educativa, campamentos ou de apertura dos centros de menores cando polas respectivas

autoridades e direccións competentes se considere oportuno. Este documento da as claves e establece os procedementos para cumprir coas necesarias medidas preventivas da transmisión do coronavirus.

O QUE COÑECEMOS SOBRE A TRANSMISIÓN DO VIRUS EN POBOACIÓN INFANTIL

É importante destacar que todos os estudos publicados ata a data desmenten a idea inicial de que a poboación infantil ten unha capacidade de contaxio superior á poboación xeral. Tal como se publica nun artigo publicado en Arch Dis Childhood, que titula o seu editorial “Os nenos non son super-diseminadores da Covid-19: hora de volver ao colexio”¹.

A diferenza doutras infeccións, os datos preliminares suxiren que os nenos xogan un papel menor na cadea de transmisión da enfermidade, e son os adultos a fonte principal de contaxio, sendo que os casos pediátricos prodúcense de forma maioritaria por contaxio a través da convivencia con adultos infectados^{2,3}.

Unha das mensaxes reiteradas que xurdiron nos inicios desta epidemia foi que os nenos e nenas eran un importante vector de contaxio da infección. Estes argumentos non foron sustentados polos estudos realizados posteriormente. De feito, e segundo o estudo de seroprevalencia realizado pola Xunta de Galicia, a poboación menor de 19 anos está netamente menos contaxiada que as persoas de máis idade. A prevalencia de contaxio de menores de 19 anos é do 0,50% o da poboación entre os 10 e os 19 anos, do 0,56%.

A partir dos 20 anos esta prevalencia ascende até un mínimo do 0,90% en calquera franxa de idade.

-
- 1 Munro APS, Faust SN. Children are not COVID-19 super spreaders: time to go back to school. Arch Dis Child. 2020 May 5
 - 2 RVA. COVID-19 and children. https://www.rivm.nl/en/novel-coronavirus-covid-19/children-and-covid-19?fbclid=IwAR3QycNPiZmLu1e1Hw4G4bU8qSnywo9KyUXox3QNsDBDUgffUtEW_SQRYqs (accessed 26 abril 2020)
 - 3 Gudbjartsson, Daniel F. et al., Spread of SARS-CoV-2 in the Icelandic Population.” New England. Journal of Medicine, (14). 2020.

É un feito que a infección na poboación infantil é menos grave que a dos adultos. A maioría dos contaxios nesta poboación son asintomáticos ou leves, en comparación coa dos adultos^(4,5,6,7)

Consideracións sobre a distancia física

- De forma xeral, manterase unha distancia física mínima de 1,5 metros entre as persoas presentes nos centros educativos (comedores, corredores, recreos, traballos grupais, etc...)⁸. Se non se consegue manter esta distancia, será necesario o uso da máscara. Exceptuarase esta distancia entre nenos e nenas menores de 3 anos.
- Durante as clases en aulas nas que o alumnado se dispoña sentado en escritorios e todos orientados nun mesmo sentido, establecerase unha distancia física mínima de 1 metro. Esta distancia é a recomendada pola Organización Mundial da Saúde para os centros educativos xa que a maioría dos estudos determinan a distancia máxima de 1 metro como punto de referencia para a proxección das gotas respiratorias. Nunha situación en que o ton de voz é baixo e as persoas non se encontran confrontadas a proxección das gotículas respiratorias é inferior ao metro de lonxitude⁽⁹⁾.

Resumen de outras evidencias dispoñibles

4 Bi Q. et al. Epidemiology and transmission of COVID-19 in 391 cases and 1286 of their close contacts in Shenzhen, China: a retrospective cohort study. Lancet April 27, 2020 DOI:[https://doi.org/10.1016/S1473-3099\(20\)30287-5](https://doi.org/10.1016/S1473-3099(20)30287-5)

5 Choi, SH, Kin HW, Kang JM, Kin DH, Cho EY. Epidemiology and clinical features of coronavirus disease 2019 in children. Clin Exp Pediatr. 202;63(4):125-132

6 Dong Y, Mo X, Hu Y, et al., "Epidemiological characteristics of 2143 pediatric patients with 2019 coronavirus disease in China." Pediatrics. 2020.

7 Jiehao, C, Xu J, Lin D, Yang Z,4 Xut L, al., "A case serie of chilfren with 2019 novel coronavirus infection : clinical and epidemiological features." Clinical Infectious Diseases, (28) 2020

⁸ Real Decreto-lei 21/2020, de 9 de xuño, de medidas urxentes de prevención, contención e coordinación para facer fronte á crisis sanitaria ocasionada pola COVID-19. Acceso en [<https://www.boe.es/boe/dias/2020/06/10/pdfs/BOE-A-2020-5895.pdf>]

⁹ World Health Organization. Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19. 10 May 2020. Access in 25/05/2020 [<https://www.who.int/publications-detail/considerations-for-school-related-public-health-measures-in-the-context-of-covid-19>]

Baixa taxa de enfermidade por COVID 19 en nenos, sendo menor canto máis novos.

Baixo risco de transmisión de nenos a partir de estudos de convivencia

Raramente é o neno a fonte principal de infección por COVID-19 nos estudos de brotes publicados ata agora.

Baixa incidencia e baixo risco de enfermidade incluso en nenos con morbilidades previas

Baixa propagación de SARS-Cov-2 en nenos

2. OBXECTIVOS

Establecer o marco de actuación para a toma de decisións durante o proceso de reactivación dos centros.

Definir as liñas de actuación de vixilancia, prevención e control para a fase de reactivación no ámbito infantoxuvenil.

3. MARCO TEÓRICO:

Como criterio xeral, na dinámica de propagación das enfermidades infecciosas dentro dunha poboación existen catro factores determinantes:

A existencia dun número determinado de individuos susceptibles que, no caso da infección polo SARS-CoV-2, ao non existir inmunidade previa fronte ao virus nin vacina posible, implica á totalidade da poboación.

A existencia de poboación infectada con capacidade de contaxiar cuxa estimación real presenta dificultades debido en parte á heteroxeneidade da vixilancia epidemiolóxica e á existencia de casos leves e/ou asintomáticos que non se detectan.

O patrón de contactos que se dan entre os individuos dunha sociedade e a propia estrutura da poboación.

A probabilidade de que se produza un contacto efectivo entre un individuo infeccioso e un susceptible.

Aínda que estas intervencións de Saúde Pública non conseguiron erradicar a epidemia de COVID-19, constitúen unha ferramenta fundamental para atrasar a propagación do

virus e así dispoñer de tempo para poñer en marcha as medidas necesarias para garantir a capacidade do sistema sanitario para facer fronte á demanda asistencial e outras que melloren a capacidade de controlar a epidemia (dispoñibilidade de vacina ou de tratamento efectivo).

Co obxectivo de establecer un marco técnico que permita a reactivación e a avaliación continua destas medidas, así como introducir outras intervencións específicas para esta fase de normalización, establécense 3 liñas de actuación (vixilancia, prevención e control) no ámbito educativo.

Polo que se coñece o grao de circulación do virus na nosa Comunidade foi baixo, segundo o estudo de seroprevalencia da Xunta de Galicia oscila entre o 0,5 e o 1,5% segundo a comarca. Neste contexto, faise necesario a continuación das medidas de distanciamento físico iniciadas no inicio da pandemia, que deben ser compatibles con unha recuperación da actividade previa á pandemia na sociedade. Isto inclúe a inclusión das actividades educativas como un dos elementos esenciais.

4.MARCO DE ACTUACIÓN

Se ben na toma de decisións ante riscos non coñecidos aplícase o principio de precaución, como supuxo o peche de todos os centros do ámbito infantoxuvenil, na actualidade dispónse de información cada vez máis sólida acerca da incidencia da enfermidade, os requirimentos asistenciais e a dinámica de transmisión do virus que permite a planificación da transición a outro escenario.

Dado que a reactivación debe ser un proceso seguro, gradual e de carácter dinámico é preciso para a planificación dunha resposta adaptativa, debendo ter en conta os seguintes criterios e parámetros:

4.1.Criterios epidemiolóxicos

Para iniciar a reactivación é necesario valorar a existencia dunha diminución sostida do número de casos confirmados de infección polo SARS-CoV-2 na poboación xeral (excluindo residencias de anciáns, sociosanitarios e profesionais sanitarios) a través da incidencia acumulada nos tres días previos ao inicio da mesma (incidencia \leq 3 casos novos de COVID-19 por 100.000 habitantes/día).

Por outra banda, no proceso de avaliación continua das medidas establecidas nesta etapa é recomendable ter en conta outros indicadores para valorar a necesidade de

interromper o proceso de reactivación ou incluso a posibilidade de retroceder no mesmo:

Diminución do tempo de duplicación de casos (<5 días).

Incremento sostido do número de casos confirmados (>10% durante 3 días consecutivos).

Incremento de casos confirmados entre os profesionais sanitarios (>10%).

4.2. Criterios asistenciais

En relación ao sistema sanitario débense cumprir os criterios:

A atención a pacientes COVID-19 nos servizos de urxencias hospitalarias supón <50% da actividade asistencial destes servizos.

Taxa de hospitalización de pacientes COVID-19 <30% da ocupación total.

A ocupación das camas nas unidades de coidados intensivos (UCI) por pacientes COVID-19 é <50%.

Durante esta etapa de normalización, é imprescindible a avaliación continua do estado do sistema sanitario atendendo aos criterios descritos anteriormente. Así mesmo, é preciso ter en conta os seguintes parámetros relativos á demanda asistencial e á capacidade dos servizos sanitarios para xestionar un posible incremento das mesmas:

Valorar a capacidade estrutural e de recursos humanos en activo para a atención de pacientes COVID-19 nos servizos de urxencias hospitalarias así como na hospitalización convencional e nas Unidades de Coidados Intensivos/Reanimación. Neste senso, é necesario dispor de protocolos organizativos que garantan o acollemento e illamento de novos casos sospeitosos ou confirmados de infección polo SARS-CoV-2.

Garantir a atención hospitalaria habitual ante un eventual incremento de casos COVID-19.

Valorar a capacidade de recursos materiais (equipos de protección individual, máscaras cirúrxicas, test diagnósticos) para facer fronte a un posible aumento de pacientes COVID-19.

Avaliar a proporción de pacientes hospitalizados COVID-19 (en hospitalización convencional e nas unidades de coidados críticos (UCC) fronte ao total de hospitalizados.

O contexto actual da situación de emerxencia sanitaria cumpre as condicións epidemiolóxicas adecuadas para a normalización e reinicio da actividade asistencial nos centros hospitalarios do Servizo Galego de Saúde. Este reinicio deberá realizarse de maneira progresiva en función da evolución dos contaxios, a capacidade asistencial e a aparición de abrochos a nivel local. Baixo esta premisa estableceranse diferentes etapas para normalización da asistencia hospitalaria.

4.3. Outros criterios a considerar

1. Os nenos, igual que os adultos son unha parte máis na cadea de transmisión de calquera enfermidade infecciosa. Segundo os estudos publicados, non existe evidencia de que o seu nivel de transmisión da enfermidade por SARS-CoV-2 sexa superior ao da poboación xeral.
2. Descoñecemos a historia natural da enfermidade, os mecanismos de protección e duración da mesma.
3. O confinamento é unha medida de control que non modifica a transmisión, senón a dinámica de contactos e a velocidade de transmisión
4. O confinamento realizado ata a data dos nenos modificou rutinas saudables dos nenos e as súas familias, con diferente rango de adaptación ao cambio.
5. O confinamento funcionou en parte pola contribución relativa do papel de toda a poboación, pero non sabemos con precisión a importancia relativa dos nenos no conxunto do efecto do confinamento.

5. Actuación en caso de detección de caso de coronavirus SARS-CoV 2 nun centro

En caso da aparición dun caso de coronavirus nun centro tanto sexa do alumnado, dos nenos e nenas usuarios, profesorado ou persoal do centro, a dirección do deste contactará coa Xefatura Territorial de Sanidade para comunicarllo. Será a propia Xefatura Territorial de Sanidade quen investigará os contactos que existan dentro do

centro e os identificará, enviando a listaxe de contactos á Central de Seguimento de

Contactos (CSC) quen se encargará da vixilancia evolutiva das persoas identificadas como contactos. Estas terán a consideración de contactos estreitos dun caso de Covid-19 e deberán estar en corentena durante un período de 14 días no seu domicilio.

A familia do neno ou nena, deberá solicitar unha consulta telefónica co seu pediatra para que este avalíe a necesidade de solicitude dun test diagnóstico. Se non houber cita para as ese mesmo día, acudirá ao PAC para a valoración polo médico de atención primaria.

Tras a aparición dun caso diagnóstico da Covid 19 se seguirán as recomendacións da Xefatura Territorial de Sanidade, sendo posible que nun centro teña que estar illada unha parte dun centro educativo (aula ou grupo de aulas) mantendo o funcionamento do resto da forma habitual en función do número de contactos identificados en cada abrocho.

6. LIÑAS DE ACTUACIÓN NO ÁMBITO DAS ESCOLAS INFANTÍS

A implantación de medidas preventivas nunha escola infantil 0-3, é moito máis complexa que para outros ciclos superiores, toda vez que a maiores da actividade lectiva, esta complementábase coa cobertura dunha serie de necesidades básicas como durmir ou xantar, ademais de outras afectivas incompatibles co afastamento social recomendado ante o coronavirus. Os coidados dun lactante ou dun neno ou nena de 0-3 anos, tanto no fogar como na escola, precisa do estreito contacto humano e dun vencello afectivo que facilite o crecemento físico e emocional dos mais cativos.

Neste contexto é imperativo o establecemento dunha planificación para a reapertura da actividade presencial dos recursos e escolas infantís de cero a tres, espazos infantís e ludotecas.

Trátase de medidas de carácter preventivo que teñen por obxecto a protección de todas as persoas usuarias dos centros, así como de todas as persoas integrantes dos equipos técnicos e resto de persoas traballadoras.

Son medidas dirixidas a minimizar o máximo posible a carga viral nas instalacións, que afectan á organización das diferentes intervencións e funcións que debe desenvolver o persoal, así como os protocolos de actuación coas nenas e nenos, instrucións para as familias e protocolos de actuación para empresas externas e terceiros alleos aos centros. Tamén para as tarefas de limpeza e desinfección, así como á reestruturación de espazos e da xornada laboral segundo proceda en cada caso.

Todas estas medidas serán revisadas en función da evolución da situación epidemiolóxica e da información que trasladen as autoridades sanitarias, e adaptaranse en todo momento ás directrices proporcionadas dende a Consellería de Política Social.

Non obstante, fóra da atención presencial para nenos e nenas seguirase avogando polos métodos alternativos non presenciais, como videoconferencias, contacto telefónico, correos electrónicos, tokapp school... como medios de comunicación preferente coas familias, minimizando os momentos de atención persoa a persoa, salvo para situacións puntuais.

Para todas estas casuísticas os equipos apoiarán as familias garantindo o seguimento e a atención telefónica continuada sobre información prioritaria para o día a día.

6.1. CUESTIÓNS SOBRE AS MEDIDAS PREVIAS AO COMEZO DA ACTIVIDADE

- **O servizo de prevención de riscos laborais deberá identificar e valorar as medidas para o persoal especialmente sensible**, coas patoloxías indicadas por Sanidade como perigosas, ademais das traballadoras en estado de xestación, polo que será necesaria a correspondente adaptación do seu posto de traballo, coa posibilidade de que se manteñan en situación de IT, análoga ou de teletraballo.
- **Non ir traballar con febre (> 37°), síntomas respiratorios ou se houbo contacto próximo cunha persoa infectada.** Para casos de contactos ou sospeitas, o persoal traballador solicitará consulta no seu centro de saúde.
- **Difundir as recomendacións da autoridade sanitaria** fronte ao coronavirus, mediante carteis no centro de traballo.
- **Recomendación ao persoal para o uso de transporte individual entre os seus domicilios e os centros de traballo de xeito preferente.** De non ser posible, caso de ter que asistir en coche compartido, poderán ir ata dúas persoas por fila de asentos, sempre que utilicen máscaras de protección e respecten a máxima distancia posible entre ocupantes¹⁰. Para o uso de transportes públicos recoméndase usar máscaras hixiénicas.

6.2. CUESTIÓNS RELATIVAS AO MANTEMENTO DA DISTANCIA DE SEGURIDADE

- **Manter 1,5 metros de seguridade** entre persoas traballadoras propias e alleas, e evitar as actividades grupais do persoal dentro do centro. Estas distancias serán de aplicación en xeral con todas as persoas que se relacionen co persoal traballador, agás os nenos e nenas escolarizados e escolarizadas.
- **Efectuar un control adecuado do persoal propio ao centro.** Entradas graduadas e o mesmo nas saídas, que permitan adoptar as medidas preventivas que se sinalan no apartado de limpeza.

¹⁰<https://www.mitma.gob.es/ministerio/plan-de-medidas-para-responder-al-impacto-del-covid-19-en-el-sector-transporte-y-movilidad/faqs/movilidad>

- **Efectuar un control adecuado de acceso ao centro doutros operadores terceiros.** Fixar entradas e saídas graduadas nas portas de acceso. Sempre que os centros así o permitan, establecer zonas alternativas de entrada para provedores e terceiros, ou no seu defecto, informar e fixar horas, zonas de acceso e procedementos para entrar na escola, convenientemente organizados pola dirección.
- **Evitar coincidir en espazos pequenos ou reducidos** como vestiarios, zonas de aseo, comedores, almacéns, lavandería e outros similares. En todo caso, a presenza de persoal dependerá da posibilidade de manter distancias mínimas establecidas, procurando non permanecer dentro dos ditos espazos máis aló do tempo imprescindible para o uso e función que ten cada un deles. Deben empregarse preferentemente escaleiras se hai ascensor, e de usalo só de un en un salvo que se precise de acompañante. Se non fose posible garantir a distancia física de seguridade, utilizarase unha máscara de protección.
- **Evitar actividades grupais dos equipos en espazos reducidos.** Dentro daqueles outros previstos para reunións, non debe perderse a distancia establecida entre persoa e persoa, mantendo os lugares debidamente ventilados. Dentro das actividades de planificación e programación, potenciaranse as reunións a nivel de aula/parella e grupo de idade/nivel, que poderán realizarse na escola respectando as distancias. Aquelas outras reunións que signifiquen unha maior concentración de traballadores no mesmo espazo e no mesmo momento, salvo que cando sexa preciso, ou así o vaian permitindo as circunstancias, poderán realizarse en lugares moito máis amplos como salas usos múltiples. Se non fose posible garantir a distancia física de seguridade, utilizarase unha máscara de protección. De non seren posibles, estas actividades pasarán a ser realizadas entre as persoas traballadoras por métodos en liña, a través de videoconferencia...

6.3. CUESTIÓNS ORGANIZATIVAS

- **Difundir as recomendacións entre os usuarios e usuarias dos centros.**

- **Cada centro contará cunha persoa que será responsable** da coordinación das medidas de prevención e control da COVID-19 que se establecen neste documento. Esta será a encargada de contactar coa Xefatura Provincial de Sanidade se existise algún abrocho ou algún caso de sospeita para coordinar as medidas de control deste. Tamén terán un centro de saúde de referencia onde se poida poñer en contacto o responsable do centro para resolver algunha dúbida ou incidencia..
- No caso de aparecer un caso positivo da COVID 19 nunha escola infantil 0-3 valorarase realizar un test diagnóstico en 24 horas de existir clínica compatible coa Covid-19 a todo o persoal que tivera un contacto estreito co caso positivo no centro.
- O persoal da escola infantil 0-3 anos recibirá unha formación previa ao inicio do curso sobre o uso adecuado das máscaras de protección, a hixiene de mans ou a distancia física.
- **Comunicar as medidas preventivas** adoptadas a outras empresas, autónomos e persoas que poidan prestar algún servizo no centro. Difundirase a información e normas de acceso, permanencia e traballos que se van realizar dentro dos centros entre empresas que presten os seus servizos e os seus traballadores (persoal de cociña, limpeza, subministracións, servizos, mantemento, xardinería e outros) sobre cantas medidas preventivas se adopten.
- **Valorar por parte dos equipos do centro a necesidade de establecer quendas** de entrada, saída, comedores e outros para todo o persoal do centro, que se modulará en función do número de traballadores e traballadoras, ratios de nenos e nenas en aulas, e outros factores propios de cada centro, tendo sempre en conta as medidas de distancia entre eles e todas aquelas que eviten os contaxios entre traballadores e traballadoras.

- Tomaranse as medidas organizativas pertinentes de cara á **distribución do persoal** en función das ratios e número de unidades abertas, así como dos diferentes momentos da xornada, e **reparto das tarefas**.
- Organizar e escalar as entradas e saídas con **tempo previo suficiente para organizar** as recollidas e entregas dos nenos e nenas e a súa condución ata as aulas.
- **Limitar as tarefas que impliquen contacto entre o persoal concorrente** nos diferentes espazos, momentos e rutinas diarias, como a coincidencia co persoal de limpeza.
- Prevención do estrés laboral a través **dunha formación e pautas de actuación claras** ante posibles situacións que o ocasionen.
- **Adaptar o posto de traballo ou limitar tarefas** a aqueles traballadores e traballadoras que sexan máis vulnerables á infección sempre tras unha avaliación polo Servizo de Prevención de Riscos Laborais da empresa.
- Reforzar a **prevención de riscos propios da actividade** coa implementación dos produtos de desinfección, limpeza e EPIS que se sinalen para cada tarefa.
- Unha vez recollidos todos os nenos e nenas, **as portas da escola deberán permanecer pechadas**.

6.4. CUESTIÓNS REFERIDAS Á HIXIENE E LIMPEZA

- **Reforzar** a dispoñibilidade de material de limpeza e hixiene. Utilizaranse o listado de virucidas indicados polo Ministerio de Sanidade¹¹.
- **Intensificaranse as frecuencias de limpeza de elementos máis comunmente usados e tocados**, sobre todo nos momentos de entrada e saída de usuarios e usuarias ao centro. O persoal deberá prestar especial atención a estas tarefas e reforzaranse as medidas de limpeza en todo momento e en especial no de entrada e saída.

- **A roupa de traballo será de uso exclusivo do centro.** En ningún caso se virá da casa con ela posta. Á chegada á escola procederáse ao cambio da roupa persoal pola de traballo, gardándoa adecuadamente e separada da do resto do persoal. Ao final da xornada lavarase conforme ás normas xerais establecidas polas autoridades sanitarias, **de xeito preferente no centro.** Non procede nin á entrada nin á saída do centro ir vestidos coa mesma roupa. Da mesma forma, actuarase se se sae da escola durante o descanso, ou deber inescusable (por exemplo cita médica) e tomaranse as mesmas precaucións. O mesmo sucederá co calzado que se use no centro.
- Os traballadores e traballadoras preferentemente quitarán o **calzado da rúa á súa chegada ao centro**, no espazo convido para esta medida, desinfectarano e gardarano nunha bolsa de plástico, de xeito que se minimize a circulación polos espazos comúns de uso diario de nenos, nenas e do persoal co calzado do exterior (en caso de non proceder deste xeito, polo menos usaranse calzas para o acceso). Tras a súa retirada, pasarase aos vestiarios onde se procederá a gardalo. Na mesma entrada os traballadores ou traballadoras procederán á desinfección das mans con ou sen luvas ata que poidan lavalas convenientemente con auga e xabón nos vestiarios.
- **Manter os vestiarios o mais diáfanos posible**, prescindindo de todo o superfluo (excedente de roupa e outras pertenzas persoais) que facilite a súa limpeza e a das taquillas.
- **Recomendación do lavado das mans como medida preventiva fundamental para previr a transmisión do virus.**

Facilitar o lavado frecuente das mans con auga e xabón como primeira opción, dispoñendo de xabóns en todos os baños de adultos e nenos e nenas, así como nos puntos de auga dos que se dispoña en aulas e/ou zonas de preparación de alimentos ou de solucións hidroalcohólicas para determinados momentos e rutinas que non permitan o lavado entre acción e acción. No caso de uso destas solucións, determinarase un lugar específico para o seu almacenaxe que non teña risco de inflamabilidade.

- **O secado de mans será con papel dun só uso** e non se empregará a lencería dispoñible no centro. Disporase de papeleira con tapa e pedal. Non utilizar secadores de mans de aire, nin sistemas de limpeza de aire.
- **Usar luvas dun só uso sempre para recoller pedidos, mercancía ou albarás, correo**, así como na manipulación de obxectos que proveñan de fóra da escola como mochilas e bolsas de nenos e nenas, axendas e outros, que se retirarán inmediatamente despois de realizada a respectiva tarefa, con posterior lavado de mans. Recoméndase preferiblemente lavado de mans **para o momento de hixiene das cativas e cativos entre cambio e cambio. Para os momentos de alimentación tamén será recomendable o uso de luvas.**
- **Cando se retiren as luvas deberán observarse as recomendacións** para a súa retirada, desbotándoas de xeito correcto nun recipiente con tapa, e procedendo de xeito inmediato ao lavado correcto das mans. As luvas poden xerar unha propagación da suciedade e os virus se non se usan de modo correcto, poden xerar unha falsa sensación de seguridade e servir de contaxio tanto para o/a traballador/a como para os nenos e nenas. **Optarase sempre que sexa posible polo lavado frecuente das mans con auga e xabón.**
- **Os documentos achegados polas familias** durante os períodos de inscrición, matrícula e calquera outro documento puntual ao longo do curso serán preferiblemente escaneados para o seu arquivo informático co fin de minimizar o contacto coa documentación física presentada. **Tras a manipulación destes documentos** prestarase unha especial atención ao lavado de mans ou desinfección con solución hidroalcohólica.
- Cubrir sempre as vías respiratorias **cun pano dun só uso** ou co antebrazo ao tusir ou esbirrar e desbotalo de xeito adecuado.
- Evitar tocarse **os ollos, o nariz e a boca**, xa que as mans facilitan a transmisión.

- Limpar e desinfectar frecuentemente espazos de uso común, equipamento, e utensilios (**obxectos, mesas, superficies, pomos, portas, teléfonos, aparellos de música e aqueles outros con botóns como os ascensores, os teléfonos, os pasamáns, as barras de portas antipánico, billas, interruptores, etc**).
- Priorízase o uso de máscaras de protección, xunto coas pantallas de protección de forma optativa . Estas estarán a disposición dos profesionais en cantidade suficiente para atender esas situacións e aquelas outras nos que se teña sospeita de que poida haber unha persoa afectada, a quen se lle facilitará unha **máscara cirúrxica** en tanto se lle nun espazo previamente establecido polo persoal do centro, separado do resto das persoas á espera de que reciba axuda médica, e a poder ser, convenientemente ventilado.
- **O persoal poderá optar polo uso de pantallas de protección** se así o considera durante a súa xornada en contacto coas nenas e nenos, e cada traballador será o responsable da custodia e limpeza do devandito EPI.
- Os útiles, equipos, utensilios de comida, obxectos de traballo, **deberán hixienizarse tras o seu uso.**
- **Evitar compartir** alimentos, bebida, utensilios e outros obxectos durante a comida.
- **Non utilizar os teléfonos móbiles durante os momentos de atención aos usuarios.** Esta prohibición xa vixente, refórzase durante toda esta etapa lembrando que, en caso de precisar dos teléfonos persoais durante os descansos do persoal, os aparellos estarán debidamente desinfectados antes e despois do seu uso. Evitarase, da mesma forma, a utilización por parte dos profesionais de obxectos persoais durante a xornada laboral.

6.5. MEDIDAS RELATIVAS AOS NENOS E NENAS

6.5.1. MOMENTOS DE CHEGADA E ACCESO AOS CENTROS

- **Os nenos ou nenas que teñan febre (máis de 37°), tose ou síntomas respiratorios, aínda que sexan leves, non acudirán aos centros.** De igual modo, aqueles que mantiveron contacto cunha persoa afectada dentro ou fóra da unidade familiar. Non será necesario un informe médico para a xustificación da ausencia, abondará cunha xustificación dos pais ou nais.
- **Os nenos e nenas camiñarán preferentemente con calcetíns con sola antideslizante dentro do centro** se así o permite a temperatura das aulas. No caso de non ter chan radiante **empregarase calzado exclusivo para estar dentro da escola e saír ao patio.**
- **O material facilitado polas familias deberá ser desinfectado antes de gardalo:** envases de “toallíñas”, cueiros... Outras pertenzas como zapatillas, gorras, obxectos de apego, etc, serán entregadas ao persoal debidamente marcadas, lavadas e pechadas en bolsas plásticas evitando que saian do centro.
- **Os recipientes do almorzo e da comida** das escolas que non teñen servizo de cociña ou servizo de comida deberán ser, da mesma maneira, desinfectados. Procederase igualmente cos biberóns de leite materno que veñan da casa, antes de ser gardados na neveira. Para a súa **desinfección** poderase utilizar algún dos virucidas compatibles co uso alimentario aprobados polo Ministerio de Sanidade.

6.5.2. ACTIVIDADE NAS AULAS E MEDIDAS DE HIXIENE

- **As nenas e nenos beberán por vaso ou biberón de uso exclusivo da escola,** con limpeza e desinfección diaria.

- Evitarase ou reducirase ao máximo posible **as interaccións e intercambios entre as nenas e nenos das distintas aulas** ao longo de todos os momentos da xornada.
- **Incluiranse como rutinas principais as de lavado frecuente de mans con auga e xabón dentro das aulas**, incluíndo dinámica. Prohibido o uso de panos ou toallas.
- **Usar papel dun só uso nos cambiadores** para o cambio de cueiros. Se non se pode, desinfectar a superficie do cambiador con produtos autorizados polo Ministerio de Sanidade a superficie do cambiador.
- **Evitarase**, nestes primeiros momentos, o **uso de cepillo de dentes**. Esta rutina incorporárase no momento no que o equipo poida garantir o uso correcto por parte dos nenos e nenas.
- Para a **limpeza do nariz** empregaranse os **panos de papel dun só uso que deben ser eliminados de forma inmediata nun contedor con tapa**.
- **Lavado frecuente e esterilización diaria de chupetes e biberóns** de uso exclusivo da escola.

6.5.3. MOMENTOS DE XANTAR

- **O refrixerio de media mañá servirase sempre de xeito individualizado** para evitar que os cativos compartan utensilios.
- **Diversificar os lugares onde se sirvan as comidas** aos nenos e nenas tentando usar as aulas preferentemente, establecendo quendas de comedor ou ben acoutando zonas para os nenos de cada aula dentro do espazo de usos múltiples.
- **Manter as distancias de seguridade entre nenos e nenas nas mesas de comedor** na medida do posible, para evitar o intercambio de comida e utensilios.

6.5.4. MOMENTOS DE DESCANSO E DE SONO

- **Nos momentos de descanso**, as camiñas colocaranse mantendo a distancia de seguridade, ou ben alternando a posición dos cativos de xeito que non coincidan cara con cara. De non ser posible, poderanse empregar outros espazos para o descanso.
- **As zonas de sono en bebés** adecuaranse preferentemente cos **berces debidamente protexidos cos coxíns protectores** para evitar contacto entre os cativos. Estes deben ser limpados e desinfectados con frecuencia.
- **Lavado frecuente de sabas** a temperatura axeitada entre 60 e 90° e igualmente na desinfección de camas.
- Extremarase o coidado de non intercambiar roupa de camas de nenos e nenas.

6.5.5. OUTRAS RECOMENDACIÓNS.

- Eliminar coxíns, teas, tapices, material de refugallo,...
- **Fomentar propostas en pequeno grupo** onde coincidan poucos nenos e nenas no mesmo espazo. Uso de **materiais que se poidan limpar e desinfectar**, axeitados segundo o grupo de idade, xerando distintas posibilidades de xogo.
- **Alternancia no uso dos espazos comúns** de patios exteriores/interiores ou corredores e distribución de tempos para o seu uso por pequenos grupos.
- **Dar prioridade ao uso da zona exterior**, empregando materiais de doada limpeza e desinfección, intensificándoa, tanto para materiais como elementos de xogo e os espazos no intercambio dos grupos. Restrinxir o uso de areeiros.
- **Ventilación frecuente** de todos os espazos interiores, aproveitando as saídas ao exterior ou zonas comúns.

6.6. MEDIDAS RELATIVAS ÁS FAMILIAS

- **As familias tomarán a temperatura dos nenos e nenas na casa** antes de levalos á escola. **Os e as que teñan febre (máis de 37°), tose ou síntomas respiratorios non acudirán aos centros.** De igual modo, aqueles que mantiveron contacto cunha persoa afectada dentro ou fóra da unidade familiar deberán permanecer no domicilio.
- Previa á nova incorporación á escola as familias **asinarán un documento responsable** de non ter sintomatoloxía nin ter sido contacto estreito con persoas con COVID-19 activo nos últimos 14 días e co compromiso de comunicar calquera circunstancia que poida acaecer en calquera momento do curso a este respecto.
- De ser detectada febre ou outros síntomas durante a xornada, as familias deberán presentarse no centro coa maior brevidade posible, **polo que deberán estar localizables en todo momento.** O neno sintomático dentro do centro debe ser separado do resto dos nenos á espera da chegada dos pais.
- **A entrega e recollida dos nenos e das nenas realizarase por unha soa persoa** que acudirá debidamente protexida coa utilización de máscara de protección, mantendo en todo momento as distancias de seguridade respecto do persoal da escola e outros usuarios ou usuarias.
- **As familias serán as encargadas de retirar o abrigo e os zapatos do neno ou nena dentro das zonas habilitadas para o efecto,** e non pasarán ao interior da escola, salvo por indicación do persoal, empregándose nese caso calzas. Nestes momentos de entrega e recollida **manteranse as distancias de seguridade respecto do persoal** do centro e outros usuarios ou usuarias.

- Para unha chegada e entrega graduada dos nenos e nenas, pregarase **puntualidade ás familias e o cumprimento estrito dos horarios previamente acordados**, así como que manteñan a distancia de seguridade entre elas, agardando fóra do espazo habilitado polo centro no caso de ser necesario para evitar o incumprimento das distancias esixidas. Só acudirá un adulto por neno ou nena.
- Durante a vixencia deste protocolo polo COVID-19 **as familias deberán permanecer na entrada**, e non poderán acceder ao interior do centro agás por solicitude expresa do persoal da escola.
- As familias **non deixarán os carriños** dentro do centro.
- En relación coa comunicación e intercambio de información diaria coas familias **potenciarase o uso de aplicacións como a tokapp school** na medida do posible, por vía telefónica ou calquera outra establecida en cada centro cos pais e nais, para trasladar as incidencias da xornada, evitando así o uso das axendas en papel.
- Sobre todo **no reinicio da actividade e durante o proceso de inscrición e matrícula** establecerase a cita previa coas familias.
- **Fomentaranse as videochamadas** para posibilitar o desenvolvemento non presencial das reunións escola/familia. De non ser posible, solicitaranse citas previas **para a realización de titorías**, sempre tomando as medidas de seguridade e hixiene recomendadas en cada momento polas autoridades sanitarias e a ser posible, fóra do horario de atención educativa.
- **Quedan suspendidas todas as reunións e actividades de ANPAS nas instalacións do centro**, e regularase con posterioridade as reunións necesarias dos Consellos Escolares, ou outros órganos de representación, a través doutros medios que non menoscaben a participación dos ditos órganos no debido funcionamento da escola.

- **As reunións coas familias de inicio e fin de curso serán substituídas por reunións previamente organizadas por aulas**, coa asistencia do menor número de nais e pais, coa presenza dun só proxenitor, sempre fóra do horario lectivo, e gardando todas as medidas preventivas que se establezan polas autoridades competentes para cada momento.

6.7. MEDIDAS RELATIVAS A EMPRESAS EXTERNAS E TERCEIROS ALLEOS AOS CENTROS

- **O centro comunicará e difundirá as medidas preventivas** adoptadas a outras empresas, autónomos e persoas que poidan prestar algún servizo no centro, dentro da correspondente coordinación da actividade empresarial.
- Calquera traballador ou traballadora externo ou externa ao centro, deberá contemplar as medidas de seguridade establecidas polas súas propias empresas.
- Ademais deberán **asumir o cumprimento estrito das medidas establecidas neste protocolo e futuros para o cumprimento das súas funcións e desenvolvemento do seu traballo dentro das escolas infantís**, tanto se o servizo prestado é habitual como puntual.
- Procurarán **ter establecida con anterioridade á súa chegada graduada ao centro, facilitando unha hora aproximada** que evite interromper na medida do posible as dinámicas dos centros.
- **Non acudir a traballar con febre (> 37°), síntomas respiratorios ou se houbo contacto próximo cunha persoa infectada**. Para casos de contactos ou sospeitas, o persoal seguirá as indicacións das autoridades sanitarias.
- Sempre que existan, **accederán polas portas alternativas a aquelas reservadas aos nenos e nenas** previstas con anterioridade en cada centro, ou ben pola de acceso xeral onde non exista a dita posibilidade, **sempre provistos de calzas**.

- Para acceder **sempre contarán coa autorización e coñecemento previo das direccións das escolas**, provistos de máscaras como mínimo.
- Á súa chegada **avisarán mediante o timbre de entrada**, ou mediante chamada telefónica.
- **Usarán xel hidroalcohólico** antes de acceder ás dependencias para a desinfección das mans.

PERSOAL DE COCIÑAS E SUBMINISTRACIÓNS DE VÍVERES E OUTROS

- Os responsables de empresas de subministración de materiais serán os encargados de estibar as mercancías de peso considerable nos lugares indicados, gardando as **distancias sociais recomendadas e poñendo as medidas necesarias que garantan a limpeza das subministracións, aparellos e ferramentas**, atendendo sempre as indicacións do persoal do centro.
- **Os víveres e mercancías destinadas aos servizos de cociña**, subministraranse a través das portas de servizo desas instalacións sempre que as haxa. Caso de precisar de carros para entregar a subministración, **procederán á limpeza previa con líquidos axeitados antes da entrada no centro (lixivia e outros desinfectantes autorizados polo Ministerio de Sanidade)**.
- **O persoal de cociña será o responsable da desinfección e do gardado** en debidas condicións de todo o material recibido.
- **O persoal de cociña deberá manter as instalacións deste espazo, os almacéns e estancias afectas** ao seu servizo en estado de limpeza e desinfección axeitado e permanente.

- **O persoal de cociña** atenderá os protocolos das súas empresas, **reforzando as dinámicas de lavado constante de mans e desinfeccións** de superficies e tiradores, pomos e outros.
- **O persoal de cociña** no accederá ás dependencias xerais do centro sen ir provistas de **máscaras cirúrxicas e luvas ou mans convenientemente desinfectadas** con lavado ou aplicación de xel alcohólico e sempre manterán as distancias debidas co resto de persoal da escola.

PERSOAL DE LIMPEZA, XARDINERÍA, MANTEMENTO, ETC.

- **Reforzar a dispoñibilidade de material de limpeza e hixiene. Utilizaranse o listado de virucidas indicados polo Ministerio de Sanidade⁽¹²⁾.**
- **O persoal de limpeza, xardinería, mantemento... atenderá os seus propios protocolos** de seguridade laboral e persoal impostos polas súas propias empresas ou concellos, así como ao indicado pola escola infantil. Todos deberán **seguir as instrucións respecto do acceso ao centro**, o uso de calzas, as chegadas graduadas, o traballo fóra das horas lectivas sempre que sexa posible, e a non concorrencia con moitos traballadores ou traballadoras no mesmo espazo, procurando que se manteñan convenientemente ventilados.
- **Non tocar superficies, pasamáns, portas e outros elementos** que non sexan imprescindibles para o desenvolvemento das súas tarefas.
- **O persoal de limpeza externo seguirá os protocolos marcados polas empresas correspondentes, e atenderán aqueles outros esixidos pola escola.**
- **O persoal de limpeza reforzará con produtos adecuados, e previamente contrastadas as fichas técnicas coas direccións dos centros, as rutinas diarias e repaso das superficies** e elementos máis comunmente tocados como botóns, interruptores, pasamáns, tiradores e pomos de portas e mobles,

¹²https://www.mscbs.gob.es/profesionales/saludPublica/ccayes/alertasActual/nCov-China/documentos/Listado_virucidas.pdf

teléfonos, baños, billas, barras de suxeición de nenos en aulas, cristais de portas e ventás á altura dos cativos, chans, etc.

- Atenderase igualmente as varandas **da parte exterior das zonas de patio e elementos de xogo.**
- **Ventilación frecuente** de todos os espazos interiores, aproveitando as saídas ao exterior ou zonas comúns durante os tempos que permanezan na escola.
- As ferramentas, equipos de traballo... **deberán hixienizarse tras o seu uso.**

7. ESPAZOS INFANTÍS E LUDOTECAS

Todas as medidas recollidas neste protocolo para os nenos e nenas de 0-3 anos son aplicables nestes centros e as xenéricas do plan de reactivación. A maiores para os nenos e nenas maiores de tres anos, deberase ter en conta tamén as seguintes normas:

- Será recomendable o uso de máscaras hixiénicas a partires dos tres anos de idade e obrigatorio a partir dos seis anos, formando ás nenas e nenos na importancia do seu uso, nas medidas de distanciamento e nas medidas de hixiene.
- En actividades en combinación con outros servizos exteriores de animación infantil, bibliotecas, servizos de actividades culturais, recreativas ou deportivas reguladas, permitidas no Decreto que as regula, ademais das medidas de hixiene e distanciamento físico, seguiranse as normas específicas reguladas para cada unha delas.
- As actividades conxuntas realizaranse en grupos dun tamaño adecuado que permita manter as normas de distanciamento físico.

Ademais teranse en conta as medidas detalladas no punto 5 e 6 referentes a detección , vixiancia, prevención e control da infección por SARS-CoV-2.

No caso de aparecer un caso positivo da COVID 19 nun espazo infantil ou ludoteca, valorarase realizar un test diagnóstico en 24 horas de existir clínica compatible coa Covid-19 a todo o persoal que tivera un contacto estreito co caso positivo no centro.

No centro realizarase unha limpeza e desinfección en profundidade complementada con técnicas que maximicen o contacto con todo o entorno .

ANEXO I. Enquisa de autoavaliación clínica do COVID-19

Esta enquisa pretende ser útil para que a cidadanía poidan identificar síntomas clínicos de sospeita de ter infección por coronavirus. **De presentar calquera destes síntomas solicite consulta no seu centro de saúde.**

Presentou nas últimas 2 semanas?		SI	NON
Síntomas respiratorios	Febre maior de 37,5°C		
	Tose seca		
	Dificultade respiratoria		
Outros síntomas	Fatiga severa (cansazo)		
	Dor muscular		
	Falta de olfato		
	Falta de gusto		
	Diarrea		
Existe algún motivo que xustifique os síntomas por parte do paciente?			

Se algún síntoma (sen outra xustificación):

Ten actualmente síntomas? SI/NON

		SI	NON
Tivo CONTACTO nas últimas 3 semanas?	cunha persoa COVID-19 + confirmado?		
	cunha persoa en illamento por sospeita de infección pola COVID-19?		
CONVIVIU nas últimas 3 semanas?	cunha persoa COVID-19 + confirmado?		
	cunha persoa en illamento por sospeita de infección pola COVID-19?		

A interpretación dos resultados da enquisa realizarase tendo en conta os criterios clínicos e epidemiolóxicos. Tendo en conta a definición do Ministerio de Sanidade de caso sospeitoso por SARS-CoV-2 (calquera persoa cun cadro clínico de infección respiratoria aguda de aparición súbita de calquera gravidade que cursa, entre outros, con febre, tose ou sensación de falta de aire. Outros síntomas atípicos como a dor de garganta, perda do olfato, perda do gusto, dores musculares, diarreas, dor torácico ou cefaleas, de inicio brusco e sen causa aparente, entre outros, poden ser considerados tamén síntomas de sospeita de infección por SARS-CoV-2 segundo criterio clínico.